

Gregorijanska glazba

Jedan je od prvaka savremene glazbe, g. Vincent d' Indy. Njegovo se djelo »St. Christophe« davalo na velikoj francuskoj operi. Time je on dokazao, da se već u gregorijanskoj glazbi nalaze svi temeljni muzički oblici moderne glazbe.¹ Svjedočanstva Walcherena, Claudela, Huysmansa, koji nam opisaše svoja liturgijska obraćenja, već dovoljno opisaše imanentnu moć ove svete umjetnosti, koja posvećuje duše. Prije negoli pokažemo neke umjetničke vrline ove glazbe, citirat ćemo mjesta u djelima Huysmansa (a moglo se naći i sličnih protesta kod drugih književnika, kao kod Veuillota), koja u ime svetosti umjetnosti zahtijevaju, da se iz Crkve izbací sve ono što podsjeća na profanu teatralnu umjetnost. Tako Huysmans protestira proti »pjesama izvađenih iz talijanskih opera i odurnih melodija (cavatina), nepristojnih kadrila«² što su se pjevale u Crkvi mjesto remek-djela koralá.

Malo dalje nastavlja: »Upravo je nevjerojatno što se sada čuje u Parizu, u crkvama. Pod izlikom, da se pjevačima ne želi oduzeti zarada, ispušta se polovica kitica pobožnih pjesama... Muče se T a n t u m e r g o prema austrijskoj nacionalnoj melodiji i šta je još gore to se ova kiti šuštanjem (flon-flon) opereta i gluktanjem birtija... I međutim su pape izričito zabranili u raznim bulama, da se nakaznim pjevanjem (fredon) prlja svetište. Ivan XXII. je izričito zabranio profanu glazbu i takove glasove u hramovima. On je istodobno zabranio službenim pjevačima (maitrises) da kicanjem mijenjaju koral.«³

Ove su riječi tim značajnije, jer su bile napisane prije Motu propria Pia X. o svetosti crkvene glazbe i vrlo dobro pokazuju, kako je Huysmans bio u francuskim umjetničkim krugovima pret hodnik reforme velikog muzičkog pape. Evo još jedne crtice proti profaniranju hramova Božjih:

»Litanije su bile napudrane mrazom i parfimirane bergamotskim narančama i ambrom... Jasno je, da ovo nije sličilo religioznoj glazbi... (U ovu skupinu spadaju također »mistične golo tinje pokojnog Gounauda, rapsodije starog Thomas-a, saltomortala bijednih nazovi-glazbenika«) Ta su djela izbacila iz kat. crkvi: tradicionalna remek-djela gregorijanske glazbe.«⁴

Srednji je vijek osobito volio gregorijansku glazbu; on ju je zapravo usavršio i najljepši su dijelovi božanskoga oficija ostavština toga liturgijskoga vijeka. Sveta Hildegarda ovako sudi o pjevanom božanskom oficiju:

»Kao što se je tijelo Isusa Krista porodilo po Duhu Svetom iz neoskvrnjenosti Djevice Marije, isto je tako pjevanej hvale Božje (canticum laudum), po uzoru nebeskih melodija niklo u Crkvi po Duhu Svetomu.«⁵

Od kojeg li su zamašitog značenja riječi ove svete! Gregorijanska je glazba nastala po uzoru nebeskih melodija i ne možemo si zamisliti drugog nebeskog glazbenog ugodaja. Ta sama Treća božanska osoba, Duh Sveti, djelovao je na razvoj ove umjetnosti. Zato je mi katolici moramo više gojiti i više voljeti negoli svaku drugu glazbu. Ova nam dočarava nebeske ugodaje i popravlja nas na taj način.

Kada je Chateaubriand jednom bio na šetnji s jednim prijateljem i iznenada začuo takvo pjevanje, učinilo mu se je, da čuje zvukove s neba: »Noć se primicala. Kako prolazasmo između ograde zidova u jednoj pustoj ulici, iznenada glas orgulja doprije do naših ušiju, i iz dubine susjedne Crkve začuše se riječi Kantika: *Laudate Dominum omnes gentes...* Mi ne možemo opisati emociju, koju probudiše u nama ti vjerski pijevi. Činilo nam se da čujemo glas s neba.«⁶

Isto ustanovljuje i obraćenik Walchere: »Bijah ovoga jutra u kapelici Benediktinki ulice Monsieur. To je uzvišeno. Ove ženske glasove — samo se gregorijansko pjevanje izvodi ovdje — čujem uvijek. Netvarna je ova glazba... Po prvi sam put osjetio, da se je zaista nešto neizrecivo odigravalo...«⁷

Gregorijanska je glazba službenica liturgije. Ona tvori harmoničnu cjelinu s ostalim umjetnostima, koje se natječu, da urese sa što više čara hvalu Božju, čije je središte sv. Misa. Evo kako se ta glazba prilagođuje arhitekturi:

»[Gregorijanska je glazba] vječno pjevana molitva, primjerena (modulirana) prema ushitima duše... beskonačni himan, koji se kroz vjekove šalje Svevišnjemu... Ona se jedina sa svojim moćnim jednoglasjem, svojim svečanim i masivnim harmonijama, mogla složiti poput građevnog kamena sa romanskim svodovljem i čini nam se, da je ona iz ovoga izišla, da je sâm njegov glas.« Nadalje: »Što se tiče gregorijanske glazbe, to je također jasno, da se melodija posve slaže s arhitekturom, katkada se ona sagiblje kao tamni romanski lukovi, pridžže mrko i zamišljeno, kao potpuni polulukovi. De Profundis se sagiblje poput onih velikih lukova, koji tvore udimljenu okosnicu svodova; on je polagan i mračan kao ovi svodovi; on se ispruža samo u tmici i umire samo u tužnoj polusjeni kripti.« »Katkada naprotiv gregorijansko pjevanje kao da posuđuje od gotike svoje cvjetne lučice, svoje izrezuckane strijelje, svoje prozirne kolutove, svoje iščipkane pukotine (*trémie*), svoje lagane čipke... Gregorijansko je pjevanje zračna i pomična parafraza nepomične strukture katedrala.«¹⁰

A i sa slikarstvom se ova može usporediti i to sa remek-djelima tako zvanih Primitiva, Memlinga i drugih, koji su slikali na slavu Božju, a ne kao kasnije Renesansa, koja je velikim dije-

lom prožeta poganskim duhom: »... ova je [svesvetska] epistola prije svega idealna slika umjetničkog smjera Primitiva i posve je vjerojatno, da su stari flamanski slikari prikazali ovaj tekst svetoga Ivana, gdje se redaju Anđeli, Starci, Sveci...«¹¹ «Nijesu li rezponzoriji Noćnice (Tenebres) Vittorija prožeti istim nadahnućem, istim umijećem kao Quentin Metsysovo remek-djelo, Pokop Kristov...«¹² »Gregorijansko je pjevanje nematerijalna i tekuća interpretacija slika umjetničkoga smjera Primitiva.«¹³

Za ljude, koji rade u aktivnome životu, osobito za članove tako zvane Katoličke Akcije, gregorijansko je pjevanje potrebno: ono im umiruje njihovu izmorenu dušu. Novinar Louis Veuillot je to iskusio na sebi:

»Moram udisati manastirski zrak (pisaše on jednoga dana Dom Guérangeru) i postaviti za nekoliko dana moj siromašni duh u propuh čistoga zraka, između pjevanja monaha i pjevanja ptica.«¹⁴

Mnogima se čini gregorijanska glazba odviše primitivnom. Ipak je nepobitna činjenica, da je umjetničko djelo to veće i vrijednije što znade polučiti s manje sredstava veći učinak. Huysmans zato tvrdi, da je gregorijanska glazba to ljepša, što je jednostavnija: »Čim je gregorijansko pjevanje jednostavnije i bezazlenije, to ovo više djeluje i bolje iznosi zaista jedinstvenim jezikom, radost i tuđu, koje su u glavnom one dvije teme, kojima se bave službe Crkve...«¹⁵

Pjevajmo!

I u našim je krajevima negda bilo drukčije. I u doba hrvatskog kraljevstva bilo mnogo benediktinskih samostana iz kojih se je neprestano dizala hvala Božja prema nebeskim visinama. Skoro sve je nestalo i mi pitamo, nije li s tim samostanima nestalo i vremenito blagostanje hrvatskog naroda; nijesu li ti kompletavni bedemi bili prvi bedemi, od kojih su se odbijale navale neprijatelja narodne duše i koji su oboružani teškim topništvo svojih pjevanih molitava i trapnja prolomili brane nebeske milosti, koja je u doba Tomislava bujno tekla hrvatskim dušama? Skoro je sve iščezlo? ali je na nama da pripravimo narod na gregorijansku obnovu i na dolazak benediktinaca i inih kontemplativnih redova u naše opustjele krajeve.

Vjerska društva, organizacije katoličke akcije zapada časna zadaća liturgijskog apostolata. Želja je to svete Stolice, a želja je Oca svih kršćana zapovijed pravoj djeci. Pijo XI. šalje Ligi talijanskih katoličkih djevojaka posebni blagoslov, jer su ove izdale za svojih sto tisuća članica posebni »gregorijanski molitvenik i jer su si one uzele za zadaću, da budu u svojim župama apostolima gregorijanske obnove. Pijo XI. hvali »njihov žar za crkvene obrede

i za širenje svete i posvećujuće umjetnosti Svete glazbe crpljene u čistim liturgijskim vrelima«. ¹⁹⁾

I zaista je svet apostolat, liturgijski apostolat, gregorijanski apostolat. To je apostolat mirenja i ljubavi. Tek kada čovjek upozna ljepotu gregorijanske glazbe može da razumije riječi jednog svetog redovnika, koji je rekao, da se ljudi više ne mogu mrziti, kad su ujedinili svoje glasove u pjesmama Crkve«²⁰⁾.

Talijanski su to katolici počeli vrlo uspješno provoditi i evo o tome izvotka iz jednog izvještaja njihovog glasila ženske omladine: »U svakom društvu valja osnovati tečaj za liturgijsko pjevanje... i sve će naše članice morati pjevati i to ne kao **schola cantorum**, već kao narod čistim gregorijanskim načinom za vrijeme liturgijskih obreda. I nemojte reći: gregorijansko je pjevanje dosadno, monotono! Nemojte to reći. Spremno je da vas u plač utjera tisuće i tisuće osoba, koje su 11. rujna (1923) prisustvovala u Vicenzi kratkoj misi, koju su otpjevali svi vjernici (2500 glasova) i koje su bile ushićene, dirnute i oduševljene.

Uz našu je glavnu tajnicu stajao jedan vojnik i ovo mrmljao: »Hoću da si spasim dušu i da i ja odem u nebo, jer ako ovako pjevaju ljudi, tko zna kako će pjevati anđeli. I onda mora da je lijepo biti u raj!« ²¹⁾

I u ovom pogledu ne smijemo ni mi zaostati za našom braćom iz drugih zemalja. Veliki je Mahnić kod nas počeo da krši u katoličkim redovima duh liberalizma. No nije li muzička orijentacija hrvatskih katolika još u predmahnićevoj periodu? Nije li na nama, da skršimo u nas glazbeni liberalizam i da započnemo voljeti i gojiti gregorijansku glazbu? Pijo X., koji si je stavio zadaću

¹⁾ Vincer d'Indy chant gregorien et Art moderne (Revue des Jeunes. 25. V. 1922.). ²⁾ Huysmans, A Rebours, p. 270—271. ³⁾ Huysmans, En route, p. 389—390.

⁴⁾ Huysmans, En route, p. 120. ⁵⁾ Katolički list, od 16. kolovoza 1923., p. 394. ⁶⁾ Chateaubriand, Genie du Christianisme, III. s/p. 111. - V; Kat. List, od 20. IX. 1923., p. 459. ⁷⁾ Walcheren, Journal d'un Concerti, p. 181.

⁸⁾ Huysmans, A Rebours, p. 268—269. ⁹⁾ Huysmans, En route, p. 12—13.

¹⁰⁾ Huysmans, En route, p. 13. ¹¹⁾ »I svi anđeli stajahu oko prijestolja i oko starješina i oko četiri životinje; i padoše na lice pred prijestoljem, i pokloniše se Bogu govoreći...« [Apoc. 7, 2—12]. ¹²⁾ Huysmans, Oblat, p. 90 i En route, p. 12. ¹³⁾ Huysmans, En route, p. 13. ¹⁴⁾ J. Delporte, Croix od 16. IX. 1923.

¹⁵⁾ Huysmans, En route, p. 13. ¹⁶⁾ Prf. D. R. Malaspina. Il bello liturgico nel Poema di Dante, Firenze; p. 43. ¹⁷⁾ Lodiamo il Signore (Milano, 4, Via S. Agnese; G. F. C. I.) p. 5. ¹⁸⁾ Squilli di Rissurrezione, Milano, 1 ottobre 1923, p. 2. Ove nas riječi nehotice sjećaju na kralja Klodviga i na citirane riječi sv. Hildegarde »po uzoru nebeskih melodija«. ¹⁹⁾ Pijo X., Motu proprio od 22. XI. 1903.

»omnia instaurare in Christo« (sve obnoviti u Kristu) i koji je sa svojom enciklikom »Il fermo proposito« od 11. VI. 1905. ujediniio smjernice svojih predšasnika i posve jasno odredio program te tako zvane Katoličke akcije, uzeo je za podlogu toj obnovi svoj euharistijski i gregorijanski program. Euharistijski smo program, Bogu hvala, već počeli provoditi s mnogo uspjeha; nadošao je čas da postanemo apostolima njegovog liturgijskog programa. Ostvarimo zato ponajprije na sebi samima, a onda na drugima smjernice, koje nam je ostavio u svom Motu propriu od 22. XI. 1903. i iz kojih citiramo jednu od najznačajnijih stavaka: »Naša je najživlja želja da vidimo, da pravi kršćanski duh procvate u svakom obliku i da se uzdrži među vjernicima. Stoga je potrebno prije svega ono, što se odnosi na svetost i dostojanstvo hrama, pa zato neka se bdiye nad tim, da vjernici, kada su sakupljeni, crpu ovaj duh u prvom i nenadomjestivom vrelu, to jest da sudjeluju kod sakrosanktnih otajstvi i javnih svećanih molitvi Crkve. Uzalud se nadati, da će u tu svrhu obilno na nas sići blagoslov neba, ako naše iskazivanje časti Svevišnjemu, koje mora da uzlazi mirisom ugodnosti, ostavlja u rukama Gospoda bičeve, s kojima je negda božanski Otkupitelj istjerao iz hrama nevrijedne oskvrnjitelje.«¹⁹⁾

Dr. I. Merz.

